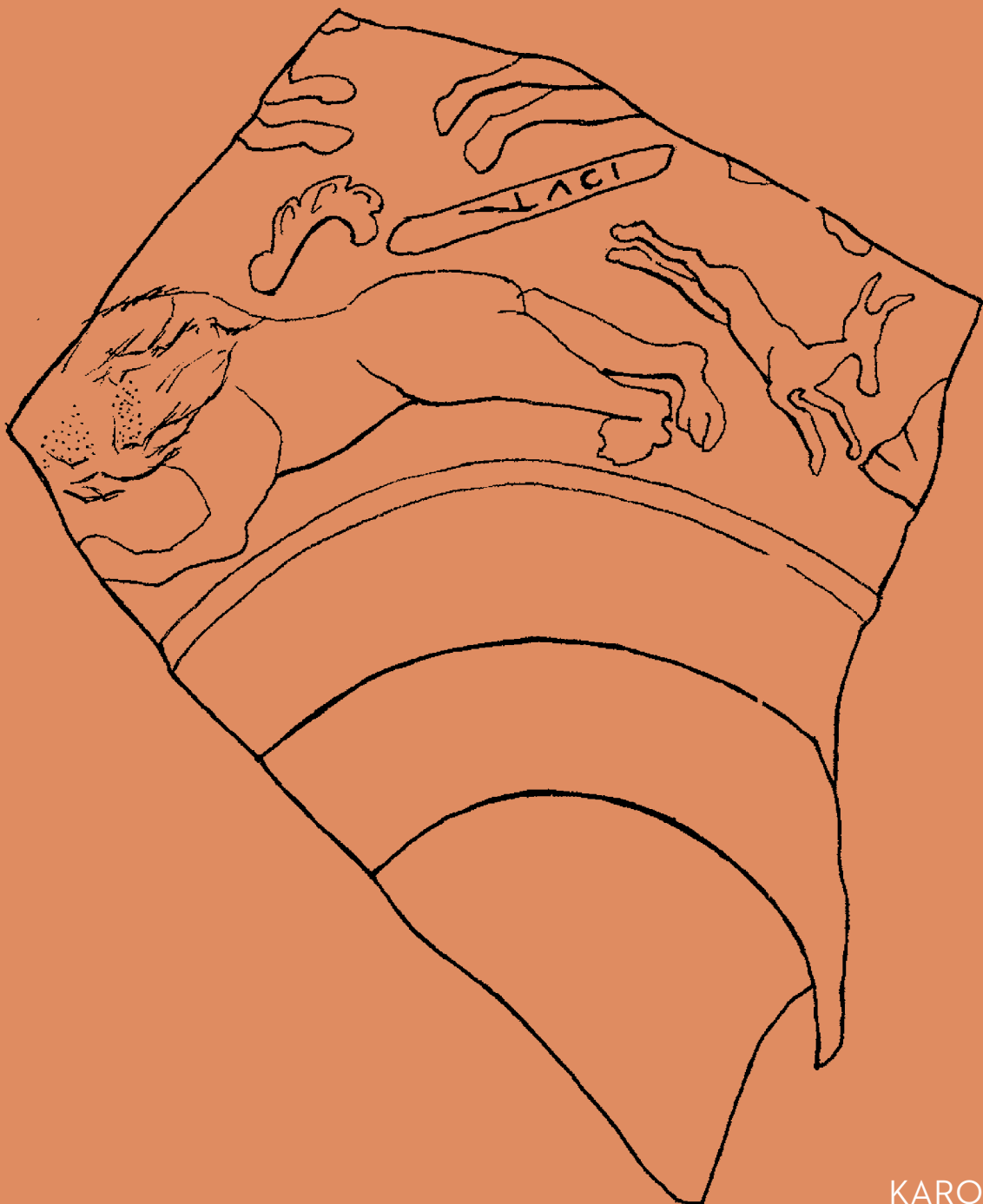


JAKUB HALAMA

TERRA SIGILLATA Z ČECH

V KONTEXTU EVROPSKÉHO BARBARIKA



KAROLINUM

TERRA SIGILLATA Z ČECH V KONTEXTU EVROPSKÉHO BARBARIKA

Terra Sigillata aus Böhmen im Kontext vom europäischen Barbaricum

Jakub Halama

Recenzovali:

doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.

Mgr. Balász Komoróczy, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2018

© Jakub Halama, 2018

Na obálce kresba zlomku terra sigillaty z Mikulovic, uloženo:

Východočeské muzeum v Pardubicích (G. Halama-Leite)

Monografie je upravenou verzí doktorské dizertační práce autora,
která vznikla na Ústavu pro archeologii FF UK.



ISBN 978-80-246-3228-5

ISBN 978-80-246-3261-2 (pdf)

ISBN 978-80-246-3705-1 (epub)

ISBN 978-80-246-3704-4 (kindle)



Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2019

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

1. Úvod.	7
1.1 Přehled bádání nad nálezy terry sigillaty v Čechách	7
1.2 Poválečné bádání nad nálezy terry sigillaty v evropském barbariku	8
1.3 Terminologie a tvarová klasifikace	10
2. KATALOG	11
2.1 Struktura a metodické pojetí katalogu.	11
2.2 Registr lokalit s nálezy terry sigillaty v Čechách	18
2.3 Katalog nálezů terry sigillaty v Čechách – 1. část (lokality s jistými nálezy terry sigillaty)	19
2.4 Katalog nálezů terry sigillaty v Čechách – 2. část katalogu	41
2.5 Dodatek ke katalogu – instituce s terrou sigillatou z mimočeských lokalit ve sbírkách	45
3. TERRA SIGILLATA Z JEDNOTLIVÝCH PRODUKČNÍCH OBLASTÍ	47
3.1 Statistiky a jejich metodická úskalí.	47
3.2 Jihogalské dílny	48
3.3 Středogalské dílny	52
3.4 Východogalské dílny (Trevír)	58
3.5 Hornogermánské dílny (Heiligenberg)	60
3.6 Rheinzabern	62
3.7 Westerndorf	68
3.8 Pfaffenhofen	72
3.9 Lokální dílny?	73
4. ZASTOUPENÉ TVARY A VÝZDOBA TERRY SIGILLATY; JEJÍ STRUKTURA V ČECHÁCH A POROVNÁNÍ S ŘÍMSKÝMI PROVINCIEMI.	75
4.1 Tvary a výzdobné techniky terry sigillaty 1.–3. stol.	75
4.2 Struktura nálezů terry sigillaty v Čechách	77
4.3 Struktura terry sigillaty na vybraných lokalitách v provinciích	80
5. NÁLEZY POZDNÍ TERRY SIGILLATY	85
5.1 Pozdní produkce terry sigillaty v Čechách (argonská a severoafrická terra sigillata)	85
5.2 Lokality s nálezy pozdní terry sigillaty z Čech.	86
5.3 Nejisté, neurčitelné nebo nerevidované nálezy pozdní TS(?)	90
5.4 Argonská pozdní terra sigillata v barbariku	92
5.5 Severoafrická pozdní terra sigillata v barbariku.	94
5.6 Vyhodnocení výskytu pozdní terry sigillaty v Čechách	95
6. CHRONOLOGIE, SMĚRY A ZPŮSOB PŘÍSUNU TERRY SIGILLATY DO ČECH	99
6.1 Vývoj přísunu terry sigillaty do Čech.	99
6.2 Markomanské války a jejich možný odraz v sigillatových nálezech z Čech.	102
6.3 Směry dovozu terry sigillaty do Čech a způsoby jejího přísunu	104

7. ZASTOUPENÍ TERRY SIGILLATY NA LOKALITÁCH V ČECHÁCH A ANALÝZA V RÁMCI REGIONŮ	109
7.1 Četnost terry sigillaty v Čechách a srovnání s okolními oblastmi	109
7.2 Regionální odlišnosti v rámci Čech	111
8. NÁLEZY TERRY SIGILLATY ZE SÍDLIŠŤ	115
8.1 Nálezy terry sigillaty ze sídlištních lokalit; jejich charakteristika.	115
8.2 Sídlíšťe s více nálezy terry sigillaty v Čechách	116
8.3 Druhy sídlištních objektů s nálezem terry sigillaty.	119
8.4 Chronologie sídlištních objektů s nálezem přesněji datovatelné terry sigillaty.	120
9. MOŽNOSTI INTERPRETACE A KONTEXT NÁLEZU SIGILLATOVÉ MÍSY Z NERATOVIC	125
9.1 Historie nálezů	125
9.2 Získané a zmíněné nálezy	127
9.3 Mísa terry sigillaty	128
9.4 Mlýnské kameny.	132
9.5 Charakteristika lokality a další nálezy z doby římské.	136
9.6 Závěrečné shrnutí k nálezům sigillatové mísy z Neratovic	140
10. NÁLEZY TERRY SIGILLATY Z HROBŮ A POHŘEBIŠŤ	141
10.1 Terra sigillata v germánských hrobových nálezích a na pohřebištích v Čechách a v evropském barbariku.	141
10.2 Nálezy terry sigillaty z hrobů a pohřebišt – srovnání v rámci barbarika	155
10.3 Lze najít vysvětlení výskytu TS v hrobech a na pohřebištích doby římské v Čechách a na Moravě?	166
11. ZMĚNA FUNKCE TERRY SIGILLATY A JEJÍ VÝSKYT V MLADŠÍCH DRUHOTNÝCH KONTEXTECH	169
11.1 Změna funkce v kontextech doby římské.	169
11.2 Změna funkce v kontextech doby stěhování národů	170
11.3 Změna funkce v kontextech období raného středověku.	171
12. NÁLEZY PROVINCIÁLNÍCH IMITACÍ TERRY SIGILLATY V ČECHÁCH	175
13. VLIVY TERRY SIGILLATY NA GERMÁNSKOU DOMÁCÍ KERAMIKU V ČECHÁCH	177
13.1 Spotřební římsko–provinciální keramika	177
13.2 Terra sigillata jako předloha.	179
14. VZTAH TERRY SIGILLATY K JINÝM DRUHŮM ŘÍMSKÝCH PŘEDMĚTŮ V ČECHÁCH (SPOTŘEBNÍ KERAMIKA)	181
14.1 Srovnání nálezů sigillaty a provinciální spotřební keramiky	182
15. ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ	183
16. ZUSAMMENFASSUNG	185
16.1 Terra Sigillata aus Böhmen im Kontext vom europäischen Barbaricum	185
17. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	193
18. PRAMENY	195
19. LITERATURA	197
20. PŘÍLOHY	215
Katalog I. část (kresebná dokumentace)	215
Katalog II. část (kresebná dokumentace)	228
Katalog I. část (fotodokumentace).	231
Katalog II. část (fotodokumentace)	247

1. ÚVOD

Předkládaná publikace je upravenou a doplněnou verzí dizertační práce „Římsko-germánské vztahy a kontakty ve světle nálezů předmětů římské provenience v Čechách, zvláště terry sigillaty“ (vedoucí práce doc. PhDr. Lubomír Košnar, Csc.; oponenti: Dr. Lubomira Tyszler a doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.), která byla obhájena v roce 2012 v Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Práce byla v letech 2011–2012 významně podpořena stipendiem Gerharda Bersu (Stiftung Pro Archaeologia Saxoniae, Landesamt für Archäologie mit Landesmuseum für Vorgeschichte, Dresden), udělovaného vybraným řešitelům dizertačních prací v oboru archeologie, geograficky spadajících do oblasti Saska, Čech nebo polské Lužice.

Na úvod chci poděkovat všem, kteří mi s touto prací jakýmkoli způsobem pomohli – vedoucímu mé dizertační práce doc. L. Košnarovi, CSc., a dalším kolegům z oboru, zejména však doc. E. Droberjarovi, Dr. Dále bych chtěl vyjádřit své poděkování všem institucím s nálezem terry sigillaty, kustodům sbírek či vedoucím výzkumů za laskavé umožnění studia nálezů a jejich dokumentace. Kromě rodičů patří můj speciální a největší dík mé ženě Guně, a to jak za toleranci a trpělivost, tak za její obrovskou technickou pomoc s dokumentací nálezů a tvorbou obrazových příloh.

1.1 Přehled bádání nad nálezem terry sigillaty v Čechách

„Podotknouti sluší, že p. JUC. Šandera zjistil v Sobčicích, na druhé straně Javoroky, sídliště, v kterém se vyskytly střepy z nádob římských, tak zvané terra sigillata – případ to prvý v Čechách“ (Píč 1896, 766).

Tato věta jaksi mimochodem na okraj článku jinak se zabývajícího laténskými hroby znamená vůbec první rozpoznání a zveřejnění nálezem terry sigillaty v Čechách.¹ Nález z uvedené východočeské

sídlíšní lokality je bohužel nerevidovatelný. Stejný autor publikoval hned následující rok další fragment TS (= užívaná zkratka pro keramiku typu „terra sigillata“) ze sídliště u Tuklat ve středních Čechách (Píč 1897, 378), který je stále součástí archeologických sbírek Národního muzea. Další vzácné nálezy sigillaty J. L. Píč poté velmi krátce zhodnotil (Píč 1903, 102) a posléze podal první soupis nálezů TS z území Čech (Píč 1905). L. Šnajdr jej doplnil (1904, 2–3). Z pražských lokalit do literatury uvedl zlomky z Bubenče/Podbaby J. A. Jíra (1898, 152; 1910, 22–23) a z Vršovic L. Šnajdr (1912, 52–53). Lokality s TS v Čechách i na Moravě vyjmenovávají i K. Buchtela a L. Niederle (1910, 85). Za první systematický soupis všech nálezů TS a jejich zhodnocení vděčíme H. Preidelovi, jemuž při určování provenience pomáhal F. Drexel. V soupise jsou uvedeny nálezy TS z dvanácti českých lokalit (Preidel 1930a, 167–171). Známy výjimečný objev celé nádoby TS z Neratovic publikovala L. Horáková-Jansová (1929).

Z poválečných badatelů se problematice výskytu římských výrobků včetně keramiky a hodnocení vztahů s římským impériem věnoval B. Svoboda (1948). Podrobný soupis doplněný o nové nálezy TS z Čech a její pečlivé nové zhodnocení předložil posléze V. Sakař (1956, 52–69). Uvádí zde TS z 20 českých lokalit.² Problematice výskytu předmětů římské pro-

i výbavu jednotlivých hrobů, provrtaný fragment TS však hodnotí pouze jako „střep nějaké nádoby z jemně šlemované hlíny červeně vypálené“ (Mertz 1881, 92).

- 2 Vyčleňuje tři časové úseky výskytu TS v českém prostředí v rámci doby římské: 1) 1. stol. n. l. (pouze 1 fragment jihogalské TS z Třebusic); 2) 2. pol. 2. stol. až zač. 3. stol. (hlavní období výskytu; TS ze středogalských dílen, východogalských, z Rheinzaabernu a Westerdorfu); 3) 4. stol. (pouze fragment severoafrické TS ze Slavhostic). Všimá si značné délky životnosti TS v germánském prostředí a také sleduje, z jakých kontextů TS pochází (na pohřebišti ji zjišťuje ve 2 případech – v Třebusicích a Přešfovích; snaží se charakterizovat sídliště – všimá si častých dokladů železářské výroby a přítomnosti jiných římských předmětů na těchto lokalitách). Přítomnost TS v Čechách si vykládá

1 Již v r. 1881 sice A. Mertz publikoval kostrové pohřebišť z doby stěhování národů u Dobroměřic, kde popisuje

venience v Čechách i na Moravě a vztahům s římskými provinciemi se zabýval v mnoha dalších studiích. Tématu římské keramiky (sigillaty i provinciální spotřební) se také věnoval v několika článcích či studiích (Sakař 1959; 1966, 632; 1969a; 1969b; 1980; 1985). Určitou syntézou je práce Čechy a podunajské provincie římské říše (Sakař 1994). Soupis sigillaty byl doplněn v obou katalozích nálezů římských importů v Čechách (Sakař 1970; Oliva et al. 1986), ovšem bez náležitých analýz.

Novější nálezy sigillaty byly poté zveřejňovány pouze ojediněle, o publikování nových nálezů TS se nejvíce zasloužil L. Košnar (Braun – Košnar 1981; Břicháček – Košnar 1987, 1993, 2000; Košnar – Břicháček 1999a, 1999b). Poslední desetiletí se nálezy sigillaty z Čech zabýval autor této publikace – v rámci magisterské (Halama 2004) i dizertační práce (Halama 2012) a také formou dílčích článků.

1.2 Poválečné bádání nad nálezy terry sigillaty v evropském barbariku

Postihnout veškeré nálezy terry sigillaty katalogovým způsobem v rámci germánského barbarika se podařilo pouze dvěma badatelům – H. J. Eggersovi v rámci jeho vyčerpávajícího soupisu veškerých předmětů římské provenience (1951) a dále S. Berkemu ve studii pojednávající kromě TS i o bronzových nádobách (1990). Z díla S. Berkeho jsem také čerpal informace o nálezích TS z oblastí zatím nověji nezpracovaných (např. Bavorsko, Hesensko atd.). V rámci srovnávání TS z Čech s jinými oblastmi barbarika zcela pomíjím Velkou Británii – porovnávám jen oblasti barbarika v kontinentální Evropě.

1.2.1 Morava

Nálezy sigillaty z několika sídlišť postupně publikoval F. Křížek (z lokalit Těšany a Ždánice) i R. M. Pernička v 60. letech (z lokalit Vlčnov a Šitbořice), souhrnně se TS pokusila v rámci diplomové práce zpracovat v r. 1980 Palatová (Droberjar 1991, 7). Souborně však TS z moravského nálezového prostředí zveřejnil až E. Droberjar (1991) ve studii vycházející z jeho diplomové práce. Posléze zpracoval též sigillatu z důležitého pohřebiště v Šitbořicích (Droberjar – Kazdová 1993) a nové sběrové nálezy ze sídliště Strachotice, okr. Znojmo (Droberjar – Vokáč 2002). Jednotlivé fragmenty z nových výzkumů ÚAPP Brno (lokality Syrovice, okr. Brno

jako důsledek obchodních kontaktů s římskou říší a konec největšího přílivu TS do Čech spojuje s ukončením markomanských válek. Na některých germánských nádobách sledává napodobování tvarů a především výzdoby oblébeného tvaru TS – mísy typu Drag. 37.

-venkov a Mořice, okr. Prostějov) publikovala slovenská badatelka K. Kuzmová (2009; 2011).

V poslední době se sigillatě na Moravě věnuje S. Klanicová. Pro účely předkládané publikace zatím nejdůležitějším článkem zůstává obsáhlý souhrn aktuálních počtů nálezů a lokalit s poměry jednotlivých produkčních dílen (Klanicová 2007). Posléze zveřejnila analýzy dalších sigillat z nových výzkumů i prospekci – ze sídlišť v Klentnici, okr. Mikulov (Klanicová – Komoróczy 2008), Dyjákovicích, okr. Znojmo (Jílek – Klanicová 2009) či Hrubčicích, okr. Prostějov (Fojtík – Klanicová 2009). Nověji se zabývala TS ze sídlišť v oblasti pod Pavlovskými vrchy (Klanicová 2010a) a též nálezy z germánského sídliště Pasohlávky (Klanicová 2010b), které se rozkládalo v bezprostřední blízkosti římské pevnosti z období markomanských válek Mušov-Burgstall.

Sigillatu z výzkumu vlastního areálu pevnosti Mušova-Burgstallu nejprve zpracoval F. Křížek (1980), další nálezy přibýly v práci E. Droberjara (1993). TS z výzkumů v letech 1994–2000 je obsažena v diplomové práci M. Stoilové³ a o poslední aktualizaci se zasloužila rovněž S. Klanicová (2008). Podílela se také na publikaci zkoumaného římského vojenského tábora Pravčice u Hulína, kde se našlo několik zlomků TS (Daňhel et al. 2009).

1.2.2 Slovensko

Základem poznání nálezů TS ve slovenském prostředí byly studie F. Křížka.⁴ Další vyhodnocení veškeré TS z celého Slovenska se podařilo dvojici badatelů K. Kuzmové a P. Rothovi (Kuzmová – Roth 1988). Aktuálněji samotné JZ Slovensko (kvádská oblast) analyzovala K. Kuzmová (1997), která se věnovala i problematice sigillaty v barbariku ve vztahu k markomanským válkám (Kuzmová 1994) a vyhodnotila i některé důležité soubory z limitních lokalit, např. z Rusovců-Gerulaty⁵ či obsáhlou sbírku muzea v Komárně (Kuzmová 1992). Novější nálezy TS jsou průběžně publikovány v rámci jednotlivých lokalit či mikroregionů (např. z lokalit východního předpolí Bratislavy – Varsik 2011, 51–52, 109, z Bíni – Kuzmová 2010, Nitry – Kuzmová 2012, nebo z pohřebiště Kvakovce – Lamiová-Schmiedlová – Mačala 1991). V nové studii k předmětům řím-

3 Tuto práci jsem k dispozici neměl: Stoilova, M. 2006: Die römische Keramik aus Mušov-Burgstall aus den Grabungen 1994–2000. Diplomarbeit. Universität Wien.

4 Křížek, F. 1939: Terra sigillata in der Slowakei.; týž 1961: Nové nálezy terry sigillaty na Slovensku, Slovenská archeológia 9, 301–324; týž 1966.

5 Nejnověji viz Kuzmová, K. – Bazovský, I. 2011: Terra Sigillata from the vicus of ancient Gerulata (Excavations 1994–1999), Zborník Slovenského národného múzea CV, Archeológia 21, 115–140; z této lokality i jiné práce vyhodnocující TS: Gabler – Pichlerová 1996.

ské provenience na Slovensku je také stručně shrnuta terra sigillata, data K. Kuzmové a P. Rotha jsou obohacena novými jednotlivě publikovanými nálezy (Hrnčiarik 2013a, 71–79; 2013b). Nejaktuálnější dvě publikace představují shrnutí k fenoménu výskytu sigillaty na JZ Slovensku a Moravě (Kuzmová 2013) a hlavně nové vyhodnocení nálezů této keramiky na V Slovensku (Kuzmová 2014).

1.2.3 Dolní Rakousko

Základním zdrojem poznání TS z germánských lokalit zůstávají obě studie A. Stuppnera (1994a; 1994b), jeho dizertační práce mi bohužel k dispozici nebyla.⁶ Informace k lokalitám a kontextům, z nichž pocházejí nálezy sigillaty, lze najít v katalogu germánského osídlení naddunajské části Dolních Rakous (Pollak 1980).

1.2.4 Východní Maďarsko (sarmatská oblast v Potisí)

Z oblastí tzv. sarmatského barbarika ve východní části území dnešního Maďarska nálezy sigillaty souhrnně analyzovala dvojice badatelů D. Gabler a A. Vaday (1986, 1992). Nové nálezy máme aktuálně k dispozici z regionu Szolnok ve středním Potisí (CRFB-U1 = Vaday – Horváth 2005). Důležitou publikací je též zhodnocení lokality Dunakeszi-Alagi Major, sídliště s pozoruhodně velkým množstvím TS (Gabler 2001). D. Gabler se také dlouhodobě věnoval sigillatě z panonské části limitu i samotné provincie (viz dále). Nálezy TS z oblasti horního Potisí (SV Maďarsko, V Slovensko, SZ Rumunsko a JZ Ukrajina) komplexně vyhodnotil M. Ardeleanu (2014).

1.2.5 Polsko

Poprvé komplexně byla sigillata z území Polska publikována před více než půl stoletím (Rutkowski 1960). Od 90. let 20. stol. se této problematice intenzivně věnuje badatelka L. Tyszler (např. Tyszler 1998 a další články), která je též autorkou novějšího celkového zpracování (1999a, 1999b). Nadále pak publikuje sigillatu z nových výzkumů: pohřebiště Wiktorow, pow. Zgierz (Moszczyński – Tyszler 2001),⁷ lok. Inowrocław 100/101 na Kujavách (Bed-

narczyk – Tyszler 2001), lok. Pęcławice, stanowisko 5, woj. łódzkie (Tyszler 2004a), lok. Kolonie Rychłocice, pow. wieluński (Tyszler 2006), pohřebiště Deszczno, stan. 14, pow. Gorzów Wielkopolski, woj. lubuskie (Tyszler 2010a) či pohřebiště Gozdow stan. 1, pow. Zgierz, woj. łódzkie (Tyszler 2010b) a další drobné články, některé ve spolupráci s jinými badateli. Zabývá se i dílčí problematikou související s rozložením TS v barbariku (např. studie ke komunikacím v polsko-slovenské části západních Karpat na základě distribuce sigillatových nálezů: Tyszler 2004b) i analýzou starších nálezů (např. zajímavá celá miska Drag. 27 jihogalské provenience z lok. Żerków, woj. wielkopolskie: Tyszler 2007). Nejnovější publikací je obsáhlá studie, shrnující a analyzující keramiku římské provenience z území Polska (Tyszler 2012) a článek k zajímavému novému nálezu TS z lok. Górzycza, pow. ślubicky (Tyszler 2013).

Některé nové nálezy sigillaty v Polsku jsou publikovány i jinými badateli (souhrn viz Tyszler 2012, 9), z nichž nejvíce se TS věnuje A. Przychodni⁸ – nejdůležitější prací je studie k výskytu TS v Polsku (Przychodni 2010); významné jsou také jeho články k TS z jednotlivých lokalit (Andrzejowski – Przychodni 2008; Przychodni 2015) a také studie k chronologii mladší doby římské (Kaczanowski – Przychodni 2014; 2015).

1.2.6 Východní Evropa

Nálezy TS z rozsáhlých oblastí evropské části bývalého SSSR byly shrnuty před více než 40 lety (Kropotkin 1970), novější data již nejsou takto územně komplexní (např. CRFB-Litauen = Michelbertas 2001). Z Pobaltí bylo nově vyhodnoceno významné pohřebiště Izobil'noe (původně Klein-Fliess, Kr. Labiau – Východní Prusko) v dnešní ruské Kaliningradské oblasti s fragmenty mísy Drag. 37 (Khomiakova – Uspensky 2015), čímž došlo k významnému upřesnění původních informací H. J. Eggerse (1951, 102). Oblasti Černomoří se nyní intenzivně věnuje D. Zhuravlev.⁹

6 Stuppner, A. 1997: Römische Keramik im nördlichen Niederösterreich. Dissertation. Wien.

7 K tomuto pohřebišti bylo prozkoumáno i sídliště, odkud je nově publikováno též několik zlomků sigillaty (Moszczyński, J. 2010: Zespół osadniczy kultury przeworskiej na stanowisku 1–4 w Wiktorowie, pow. Zgierz, woj. Łódzkie. Ratownicze badania archeologiczne na trasie autostrady A-2 w woj. łódzkim. VAL 2, Łódź. – viz str. 56).

8 V rámci své diplomové práce zpracoval nálezy terra sigillaty v Malopolsku (1996) a téma dále rozvinul ve své nepublikované disertační práci (Napływ terra sigillata na obszar kultury przeworskiej – 2012), kterou jsem k dispozici neměl.

9 K sigillatě ze severní části černomořské oblasti hlavně tyto studie: Zhuravlev, D. 2006: Western Sigillata in the northern Black Sea Coast, *Drevnosti Bospora* 10, 177–222; Zhuravlev, D. 2008: Western Sigillata in the northern Pontic region, Ancient civilizations from Skythia to Siberia 14, 85–121; Zhuravlev, D. 2002: Terra sigillata and Red slip pottery in the North Pontic region, Ancient civilizations from Skythia to Siberia 8, 237–308.

1.2.7 Německé země a Holandsko

Celou východní část Německa (spolkové země Meklenbursko-Pomořansko, Braniborsko, Sasko, Sasko-Anhaltsko a Durynsko) zpracoval R. Laser (1998). Soupisy římských předmětů v rámci projektu Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum (= CRFB) jsou v případě Braniborska (CRFB D1 – 1994), Saska (CRFB D2 – 1995) a Meklenburska-Pomořanska (CRFB D3 – 1998) starší nebo stejně aktuální jako zmíněná práce R. Lasera; nová data přinesl pouze soupis ze Saska-Anhaltska (CRFB 6 – 2006).

Analýza sigillaty ze severozápadní části Německa (Dolní Sasko, Šlesvicko-Holštýnsko) a části Holandska severně Rýna (ale bez provincie Friesland) je obsažena ve studii M. Erdricha (2001). Tento badatel byl též autorem či spoluautorem jen o něco mladších soupisů CRFB jak pro Dolní Sasko (CRFB D4 – 2002), tak pro Šlesvicko-Holštýnsko (CRFB D5 – 2004). Nálezy TS v severní části Holandska se v rámci dizertace zabývala Tineke B. Volkers (Erdrich 2001, 158).

Z Vestfálska jsou nyní aktuální soupisová data od S. Berkeho (CRFB D7 – 2009), bohužel bez potřebných analýz. U pravobřežní části středního Porýní, Hessenska a severního Bavorska (Pomohani) máme k dispozici pouze informace z již zmiňované starší komplexní práce téhož autora (Berke 1990).

1.2.8 Jižní Skandinávie

TS z území Dánska a jižního Švédska již před časem shromáždil a analyzoval U. Lund-Hansen (1982, 1987). Dále jsem zaznamenal pouze jednotlivý novější nález fragmentu TS ze Švédska (Pettersson 2007).

1.3 Terminologie a tvarová klasifikace

Termín „terra sigillata“ označuje římskou keramiku s lesklým červeným či černým povlakem, vyráběnou na východě i západě římské říše. Běžně se tohoto výrazu užívá pro italské a provinciální luxusní stolní nádoby z kvalitní jemné hlíny s lesklým povlakem v různých odstínech červené barvy. Terra sigillata je název novodobý (poprvé jej použil r. 1885 A. Loque-mar), v překladu znamená „nádoby z červené hlíny, zdobené malými figurkami, tj. reliéfy“ (latinsky terra ve významu hrnčířská hlína i výrobek z ní; sigillatus – zdobeno malými figurkami) – např. Tyszler 1999a, 11–13.

Výrobky TS jsou rozdělovány na hladké a reliéfní zboží. Hladkou sigillatou rozumíme nádoby vyráběné na hrnčířském kruhu, většinou nezdobené

nebo jen za použití techniky barbotina, vrubořezu nebo pomocí aplikací. Pod pojmem reliéfní TS se skrývá zdobená keramika, vyráběná pomocí forem. Na obou těchto druzích jsou často vytlačeny různé výrobní značky, na hladké TS se obvykle objevují na dně nádoby (v Čechách pouze na nádobě z Berouna, Havlíčkovy ulice), na reliéfní keramice se tyto značky mohou vyskytovat na různých místech (v Čechách pouze na míse z Neratovic a fragmentu mísy z Mikulovic – oba kolky ve výzdobném poli) – Webster 1996, 4–12 (zde také k technologii výroby).

Při určování tvarů se ujala klasifikace vypracovaná H. Dragendorffem (1895) – zkracováno na tvar Drag. + příslušné číslo typu (1–55); určování dalších tvarů vypracovali: Déchelette (t. Déch. 56–77), Knorr (t. 78) a Walters (t. 78–81). Od těchto základních tvarů byly postupně odvozeny další podtypy, hlavně podle badatelů W. Ludowici, Curle a Ritterling a další (opět jméno + příslušné číslo). Pro pozdní argonskou TS jsou směrodatné základní studie W. Unverzagta (1919) a G. Cheneta (1941), u severoafrické produkce se používá tvarosloví podle J. W. Hayese (1972). K určování tvarů se nejvíce používá především práce F. Oswald – T. D. Pryce (1966 – nové vydání, doplněné G. Simpsonovou), z této studie vychází doplněný přehled P. Webstera (1996 – zde další citace); velmi užitečný je i přehled tvarů římské keramiky od E. Goseho (1950, 1976) a pro analogie některé další dílčí studie (citované na příslušných místech).

Na základě výzdoby, materiálu a úpravy povrchu dělíme TS podle jednotlivých výrobních oblastí, center, dílen a okruhů. Přehled jednotlivých dílen viz např. Sakař 1969b; Droberjar 2002a, 334; Webster 1996 nebo Bernhard 2000, 140–141, s příslušnými citacemi další literatury. Mezi nálezy z Čech byla rozeznána TS jihogalských výrobních center (hlavní produkce v 1.– poč. 2. stol. n. l.), středogalských center, především Lezoux (hlavní produkce ve 2. stol.), východogalských dílen (Trevír), hornogermánských dílen (Heiligenberg a především Rheinzaubern – hlavní produkce 2. pol. 2. až 1. pol. 3. stol.); dále z dílen ve Westerndorfu (hlavní produkce 4. čtvrtina 2. stol. až 1. třetina 3. stol.) a blízkého Pfaffenhofenu (1.–2. třetina 3. stol.), nakonec též nálezy pozdní, tzv. argonské sigillaty a severoafrické, tzv. terry sigillaty chiary (4.–5. stol.). O nálezech sigillaty z těchto různých dílenských oblastí pojednávám v samostatných kapitolách – zde je vždy na začátku uvedena literatura k analýze reliéfní výzdoby a dataci. Pro identifikaci figurálních motivů na reliéfní výzdobě je stále vhodná práce F. Oswalda (1937), která obsahuje přehled používaných typů v jihogalských, středogalských, východogalských i hornogermánských výrobních centrech, včetně dílen ve Westerndorfu a Pfaffenhofenu.

2. KATALOG

2.1 Struktura a metodické pojaty katalogu

Logická a věcná podoba popisů nálezů jednotlivých artefaktů v rámci mezinárodního dlouhodobého projektu Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum (= CRFB; ke stavu zpracování, prozatímním výsledkům a přínosům pro další bádání atd. viz Voss 2007) mne inspirovala koncipovat strukturu katalogu terra sigillaty ve stejném duchu. Informační náplň jednotlivých bodů jsem pouze mírně upravil pro účely předkládané práce (především body č. 5 a 10). Katalog tak snad bude více kompatibilní s postupně vycházejícími „corpusy“.

Popis struktury katalogu:

Lokalita (číslování arabskými číslicemi podle abecedy, v případě více TS z jedné polohy jsou její jednotlivé kusy rozlišeny malými písmeny abecedy).

1. Poloha (trať). Stručný popis lokality.
2. Druh nálezů, kontext a jeho evid. číslo.
3. Způsob získání nálezů, datum, osoba, instituce.
4. Citace literatury k lokalitě a nálezů TS.
5. Odkaz na obrazovou či fotografickou dokumentaci.
6. Popis TS, určení tvaru a provenience, rozměry.
7. Germánské nálezů z kontextu s TS, jiné chronologicky či jinak důležité nálezů z lokality.
- 8a. Datace TS (v absolutních datech).
- 8b. Datace germánských nálezů z kontextu s TS.
- 9a. Citace literatury k popisované TS.
- 9b. Uložení – instituce, invent. nebo přír. číslo, příp. sáček.
- 9c. Analogie k TS, příp. další zajímavé poznámky k lokalitě.
10. Další nálezů římské provenience na lokalitě.

V 1. části katalogu evidují 104 kusů sigillaty, celkem ale 113 zlomků a celých nádob¹⁰ (více zlomků pravděpodobně pocházejících z jedné nádoby je bráno jako

jeden kus) z 52 lokalit (40 sídlišť, 6 pohřebišť či ojedinelých hrobů z doby římské a DSN, 3 lokality nebylo možné zařadit a 3 druhotné kontexty) s jistými, zrevizovanými nálezů TS včetně těch, které jsou dnes sice nerevidovatelné, ale byly náležitě publikovány v soupisech V. Sakaře. Zařadil jsem zde i lokality se zrevizovanými nálezů TS z mladších kontextů, ty však do rozborů podílů provenience a tvarů nezohledňuji, neboť u nich není jistota, zda byly původně nalezeny na některé lokalitě z doby římské v Čechách; těmto nálezům je věnována náležitá pozornost na jiném místě (kap. 11) – tab. 1 a 2, mapa 1 a 2.

Tab. 1 Přehled kategorií TS z Čech v 1. části katalogu.

Tab. 1 Übersicht der Kategorien von Terra Sigillata aus Böhmen im 1. Katalogteil.

TS 1.–3. stol.	pozdní TS	neurčitelná TS	mladší kontexty	celkem
79	10	10	5	104 ks
76 %	9,6 %	9,6 %	4,8 %	100 %
42 lokalit	4 lokality	5 lokalit	5 lokalit	

Do 2. části soupisu jsem zařadil dalších 24–25 ks z 16 (9 sídlišť, 1 pohřebiště, 5 lokalit nebylo možné zařadit a 1 druhotný kontext) buď zatím nerevidovatelných (badatelsky nepřístupných) lokalit ze standardních archeologických výzkumů či prospekci, dále staré již nerevidovatelné nálezů s nejistým určením (mohlo např. jít o jiný druh římské či dokonce jiné pravěké keramiky) a nakonec staré nálezů s nejistou lokalizací (nemusejí nálezově pocházet z Čech) – tab. 3.

V dodatkové části jsou pouze stručně zmíněny instituce s jednotlivými kusy nebo soubory TS, u které je jistý (nebo velmi pravděpodobný) její původ z mimočeských lokalit.

Do následujících výpočtů procentních podílů jednotlivých výrobních oblastí TS a podílů tvarů TS však kvůli zkrácení zahrnuji pouze 79 kusů TS 1.–3. stol. ze 42 lokalit – bez neurčitelných jedinců

10 Celé nádoby registrujeme pouze dvě – z lok. Neratovice (celá mísa Drag. 37 z dílen v Heiligenbergu) a z lok. Praha-Zličín (celá mísa Chenet 319 pozdní argonské produkce).

(10 ks),¹¹ dále bez tzv. pozdní TS (10 ks ze 4 lokalit – pozdní argonská sigillata a severoafrická TS chiara)¹² a také bez TS z mladších kontextů (5 ks z 5 lokalit – stěhování národů, raný středověk, novověk;¹³ pouze s výjimkou fragmentu z Koštic¹⁴). Počty kusů TS z jednotlivých výrobních oblastí rozdělují

- 11 Neurčitelná TS: 4b. Černín (1 zl.), 11. Hřivice (1 zl.), 38b+h. Sedlec (2 zl.), 44b-f. Třebusice (5 zl.), 49. Velké Přílepy – SV (1 zl.).
 12 Pozdní TS: 33. Praha-Kbely (1 zl.), 35. Praha-Zličín (1 nádoba), 39. Slavhostice (1 zl.), 51c–i. Závist (7 zl.).
 13 TS z druhotných kontextů: 5. Dobroměřice (1 zl.), 10. Hostivice (1 zl.), 18. Lovosice (1 zl.), 32. Praha-Hradčany (1 zl.), 41. Stříbro (1 zl.).
 14 Tento fragment není na rozdíl od ostatní zlomků TS z mladších kontextů nijak druhotně upraven a je možné, že pocházel z nějaké lokality z d. římské ze SZ Čech – jednak registrujeme v této oblasti osídlení v d. římské poměrně intenzivní a navíc tento zlomek nijak nevybočuje svým určením z období intenzivního přísunu TS do Čech – s otazníkem jej tedy zmiňuji v rozbořech sigillaty z Rheinzabernu, ale většinou s ním pracuji jako s nejistým nálezem.

v tabulkách do dvou čísel – první údaj znamená počet jistě určených kusů, druhý údaj počet kusů zařazených jen pravděpodobně ke konkrétní výrobní oblasti. Do procentuálního vyjádření ale oba údaje sčítám. Stejně postupuji v případě hodnocení podílů tvarů hladké sigillaty.

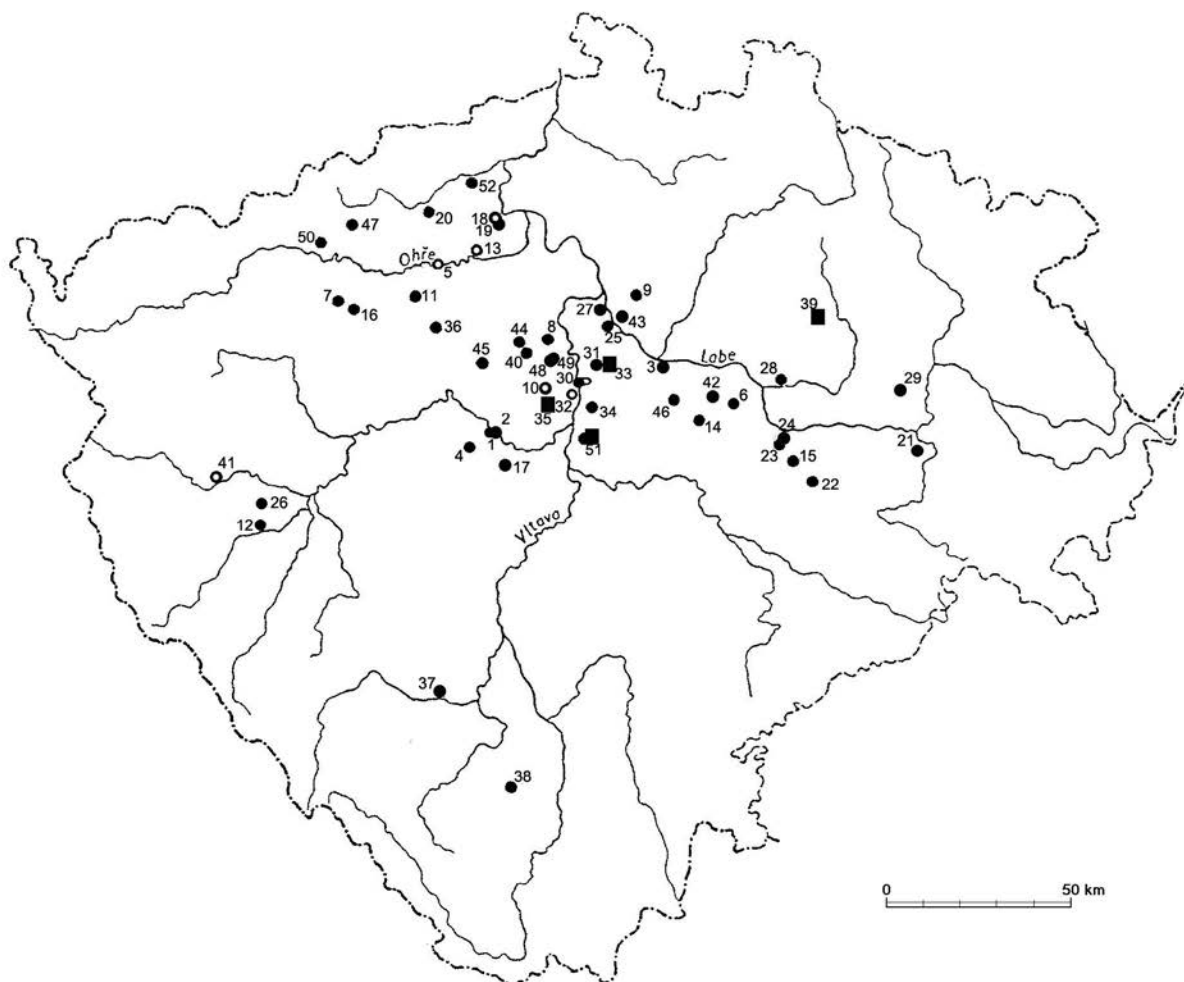
Při určování proveniencí a datace TS vycházím z obecně používaných studií, které vždy uvádím na začátku kapitol k jednotlivým produkčním oblastem. Při datování sigillaty je v předkládaném katalogu uváděna doba její výroby. Datace objektů se drží vymezených chronologických stupňů (podle Eggerse), upravených pro území Čech v době římské a stěhování národů (Droberjar 1999a, 2008, Salač 2008).

Autorem části vyobrazení a fotografií jednotlivých kusů TS nebo germánské keramiky je autor této práce, část dokumentace pořídila či upravila G. Halam-Leite (též sazba kreseb a fotografií TS). Některá vyobrazení jsou převzata z literatury citované u příslušných lokalit v katalogovém soupisu či v popisích tabulek, map a obrázků.



Mapa 1 Nálezy terra sigillaty v Čechách (plné kolečko – lokality uvedené v 1. části katalogu; kroužek – lokality uvedené ve 2. části katalogu).

Karte 1 Funde der Terra Sigillata in Böhmen (voller Kreis – im 1. Katalogteil zusammengestellte Fundstellen; leerer Kreis – im 2. Katalogteil zusammengestellte Fundstellen).



Mapa 2 Terra sigillata z 1. části katalogu (plné kolečko – lokality s TS 1.–3. stol.; čtvereček – lokality s tzv. pozdní TS 4.–5. stol.; kroužek – TS z mladších kontextů (d. stěhování národů, středověk, novověk).

Karte 2 Terra Sigillata in Böhmen, 1. Katalogteil. Voller Kreis – Fundstellen der TS aus dem 1.–3. Jh.; kleines Quadrat – Fundstellen der späten TS aus dem 4.–5. Jh.; leerer Kreis – TS aus den jüngeren Kontexten (Völkerwanderungszeit, Mittelalter, Neuzeit).

Tab. 2 Katalog – 1. část (lokality 1–52). Přehled nálezů TS v Čechách + nálezový kontext, určení, datace a přítomnost dalších artefaktů římské provenience.

Tab. 2 Katalog – 1. Teil. Zusammenstellung der Funde von Terra Sigillata aus Böhmen mit den Angaben über Fundkontext, Bestimmung, Datierung und Vorkommen der anderen Artefakte römischer Provenience.

Č. lok.	Lokalita	Druh lokality	Kontext	Datace kontextu	Tvar TS	Provenience TS	Datace TS	Další římské výrobky
1a	Beroun, Havl. ul.	sídlíště	obj. A–D	–	Drag. 33	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	zl. keramiky
1b		–	okolí obj. F	–	Drag. 18/31	Lezoux, Mapi(ilius)	120–150	–
2a	Beroun, Pizeň. př.	sídlíště	zahř. chata	st. A–B1	Drag. 37	Lezoux, Ianuaris I	125–150	2 spony A19a, zl. keramiky, sklo
2b		–	zahř. chata	st. B1–B2	Drag. 37 ?	středogalské dílny?	2. stol.	–
3a	Čelákovice	sídlíště	zahř. chata	st. C1	Drag. 37	Rheinzabern ?	150–250	nezprac.
3b		–	zahř. chata	st. C1	Drag. 37	Lezoux, Cinnamus	140–170/175	–
3c		–	zahř. chata	nezprac.	Drag. 37 ?	Rheinzabern ?	150–250	–
4a	Černín	sídlíště	zásob. jáma	B2b–C1	Drag. 37	Lezoux, Cinnamus ovolo CGP: Pl. 47:1	150/155–170/175	mince, zl. keramiky
4b		–	kult. vrstva	nezprac.	Drag. 37 ?	žádná jihogalská TS	100–250	–
4c		–	zahř. chata	B2b–C1	Drag. 37	Rheinzabern, Perpetuus?	220/235–245/260	–
5	Dobroměřice	pohřeb.	kostrový hr.	D2–E1	neurčitelné	žádná jiho- a středogalská	2.–3. stol. ?	–
6	Dobřichov	sídlíště	sběr	–	Drag. 37	středogalské dílny	2. stol.	–
7a	Dolánky	sídlíště	starý nález	–	Drag. 37	Rheinzabern, Lucanus?	178–190/200	spona, sklo
7b		–	–	–	Drag. 37	středogalské dílny	2. stol.	–
7c		–	–	–	Drag. 54	středogalské dílny	2. pol. 2. st.	–
8	Holubice	sídlíště	sídlíšt. jáma	nezprac.	Drag. 37	středogalské dílny?	2. stol.	zl. keramiky
9a	Hostín	sídlíště	sídlíšt. jáma	B2–C	Drag. 37	Lezoux, Laxtucissa	150–170/180	–
9b		–	–	–	Drag. 37	středogalské dílny	2. stol.	–
10	Hostivice	pohřeb.	kostrový hr.	E (nezprac.)	neurčitelné	žádná jiho- a středogalská	2.–5. stol.	mince (+ další?)
11	Hřivice	sídlíště	starý nález	–	?	žádná jihogalská TS	2. stol.	–
12	Chotěšov	sídlíště	sběr	–	Drag. 31	Rheinzabern	150–250	spona, mince
13	Košnice	druhot.	zásob. jáma	raný střed.	Drag. 37	Rheinzab., skup. Bernhard Ib?	160/170–180/200	–
14a	Kšely	sídlíště	sběr	–	Drag. 37	středogalské dílny	2. stol.	mince
14b		–	sběr	–	Drag. 37	Lezoux, Cinnamus	140–170/175	–
15	Kutná Hora-Sedl.	sídlíště	sběr	–	Drag. 37	středogalské dílny	170–190/140–160	zl. bronz. nádoby?
16	Liběšovice	sídlíště	starý nález	–	Drag. 37	Rheinzabern, Comitalis II	178–190/200	–
17	Liteň	sídlíště	sběr	–	neurčitelné	Westerndorf?	175–250	–
18	Lovosice-u garaží ČSAD	pohřeb. DSN	kostrový hrob	st. E	neurčitelné	neurčeno	doba římská–DSN	–
19	Lovosice-nez. p.	?	?	–	Drag. 37	Pfaffenhofen, ok. Helenia	1. pol. 3. stol.	?
20a	Lužice	sídlíště?	starý nález	–	Drag. 37	Rheinzab., Comitalis VI	175/178–210/220	spona, prsten
20b		–	–	–	Drag. 37	Lezoux, Paternus II ?	160–190	–
21a	Mikulovice	sídlíště	sídlíšt. jáma	B2b–C1	Drag. 37	Lezoux, Laxtucissa	150–170/180	–
21b		–	sídlíšt. jáma	B2b–C1	Drag. 33	Westerndorf ?	175–233	spona, zl. keramiky
21c		–	zahř. chata	nezprac.	Drag. 37	Rheinzabern ?	150–250	zl. keramiky

Č. lok.	Lokalita	Druh lokality	Kontext	Datace kontextu	Tvar TS	Provenience TS	Datace TS	Další římské výrobky
22	Močovice	sídlíště	starý výzkum	-	Drag. 37	Rheinzabern	150-250	zl. keramiky
23	Nebovídy-Nad p.	sídlíště	starý výzkum	-	Drag. 44 ?	Rheinzabern ?	150-250	min. spona
24	Nebovídy-Vaňkát	sídlíště	podorníčí	-	Drag. 37	středogalské dílny ?	2. stol. ?	sklo
25	Neratovice	hrob ?	starý nález	-	Drag. 37	Heiligenberg, Ciriuna	150-180	zl. keramiky
26	Nýřany	sídlíště	zahř. chata	st. B2 (?)	Drag. 37	Rheinzabern	150-250	? (nezprac.)
27	Obříství	sídlíště	kult. vrstva	nezprac.	Drag. 37 ?	středogalské dílny ?	2. stol.	zl. keramiky
28a	Opolany	sídlíště	sběr	-	Drag. 37	Lezoux, Paternus II	160-190	zl. keramiky, sklo
28b		-,-,-	-,-,-	-	Drag. 37	Westerndorf ?	1. třetina 3. stol.	-,-,-
29	Osice	sídlíště	sídl. jáma	st. C1-C2	hladká TS?	Rheinzabern ?	150-250	zl. keramiky, mince
30a	Praha-Bubeneč/ Podbaba - Mauth. cihelna	sídlíště	starý nález	-	Drag. 37	Westerndorf, Comitialisův okruh: Comitalis-Erotus	4. čtvrtina 2. stol.	zl. keramiky, mince, spony
30b	Mauthnerova cih.	-,-,-	-,-,-	-	Drag. 37	Westerndorf, Comit. okruh	4. čtvrtina 2. stol.	-,-,-
30c	Mauthnerova cih.	-,-,-	-,-,-	-	Drag. 37	Rheinzabern, Primitivus	190/210-před 233	-,-,-
30d	Reiserova cihel.	sídlíště	starý nález	-	Curle 21 ?	Rheinzabern ?	2. pol. 2. stol.	-,-,-
30e	Heinemannova ul.	sídlíště	kult. vrstva	nezprac.	Drag. 37 ?	středogalské dílny ?	2. stol.	nezprac.
30f	Ul. Pod Patankou	sídlíště	zásobní jáma	nezprac.	Drag. 37	Rheinzabern, Bernhard. IIa	175/178-210/220	nezprac.
30g	Papírenská ul.	sídlíště	kult. vrstva	nezprac.	Drag. 37	středogalské dílny ?	2. stol.	zl. keramiky, sklo
31	Praha-Đáblice	sídlíště	sběr	-	Drag. 37	středogalské dílny ?	2. stol.	-
32	Praha-Hradčany	hradiště	kult. vrstva	středověk	Drag15-21	jihogalské dílny	1. stol.	-
33	Praha-Kbely	sídlíště	kult. vrstva	-	mísa	pozdní TS (argonská ?)	4. stol. ?	zl. keramiky
34	Praha-Vršovice	sídlíště	starý nález	-	Drag. 37	Trevir, dílna I, event. II	130-145/145-165	-
35	Praha-Zličín	pohřeb.	kostrový hr.	D2-3	Chenet319	pozdní argonská TS	4.-5. stol.	sklo, spony, mince
36	Přerubence	sídlíště	kult. vrstva	-	Drag. 37	Rheinzabern, Julius I	190/210-před 233	terčík spony, sklo
37a	Přestovice-sídl.	sídlíště	sídlíšt. jáma	nezprac.	Drag. 37	Rheinzabern, Bernh. Ib-IIc	178-210/220 (233)	zl. keramiky, mince
37b		-,-,-	sídlíšt. jáma	nezprac.	Drag. 37	Rheinzabern, Comitialis IV	175/178-210/220	-,-,-
37c		-,-,-	sídlíšt. jáma	nezprac.	Drag. 37	Rheinzabern	150-250	-,-,-
38a	Sedlec	sídlíště	zahř. chata	rámc. C1	Drag. 37	středogalské d., Cinnamus	140-170/175	zl. keramiky, sklo
38b		-,-,-	-,-,-	-	Drag. 37 ?	Rheinzabern/Westerndorf lokální	150-250	-,-,-
38c		-,-,-	zahř. chata	rámc. C1-2	Drag. 37	Westerndorf, Hellenius	195/200-230/233	-,-,-
38d		-,-,-	kůl. jamka	-	Drag. 41	Rheinzabern	150-250	-,-,-
38e		-,-,-	kult. vrstva	-	Drag. 37	Rheinzabern, snad Attilus	175/178-210/220	-,-,-
38f		-,-,-	zahř. chata	rámc. C1-2	?	Rheinzabern/Westerndorf	150-250	-,-,-
38g		-,-,-	zahř. chata	rámc. C1-2	?	Rheinzabern/Westerndorf	150-250	-,-,-
38h		-,-,-	kůl. jamka	-	Drag. 37	? lokální dílny ?	2.-3. stol.	-,-,-
38i		-,-,-	sběr	-	Drag. 37	Rheinzabern, Reginus II	175/178-210/220	-,-,-
38j		-,-,-	sídl. objekt	-	Drag. 37	Rheinzabern/Westerndorf	150-250	-,-,-
38k		-,-,-	zahř. chata	rámc. C1	Drag. 18	jihogalské dílny	3. třetina 1. stol.	-,-,-
38l		-,-,-	-,-,-	-	Drag. 37	Rheinzabern	150-250	-,-,-

Č. lok.	Lokalita	Druh lokality	Kontext	Datace kontextu	Tvar TS	Provenience TS	Datace TS	Další římské výrobky
38m		„,“	„,“	„,“	?	Rheinzabern ?	150–250	„,“
38n		„,“	zahř. chata	rám. C3	Drag. 37 ?	Rheinzabern/Westerndorf	160/170–260/270	„,“
38o		„,“	kůl. jamka	–	Drag. 37	středogalské d., Cinnamus	140–170	„,“
38p		„,“	zahř. chata	rám. C2	Drag. 37	středogalské dílny – okruh Quintiliána?	125–150	„,“
39	Slavhostice	sídlíště?	starý nález	–	talíř TSch	severoafriická produkce	4.–5. (až 6.?) stol.	ker. lampa, spona
40a	Stehelčevos	sídlíště	zahř. chata	nezprac.	Drag. 37	Lezoux, Cinnamus ?	140–170/175	–
40b		„,“	„,“	„,“	Drag. 32 ?	Rheinzabern ?	160/170–250	–
41	Stříbro	klášter	druhotný k.	–	?	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	–
42	Tatce	sídlíště	sběr	–	?	středogalské dílny ?	2. stol.	?
43	Tišice	sídlíště	zahř. chata	nezprac.	Drag. 37	Rheinzab., Mammilianus?	175/178–210/220	?
44a	Třebusice	pohřeb.	starý sběr	–	Drag. 37	Westerndorf, Comital. ok.	4. čtvrtina 2. stol.	více druhů importů
44b		„,“	„,“	–	?	?	d. římská	„,“
44c		„,“	„,“	–	?	?	d. římská	„,“
44d		„,“	„,“	–	?	?	d. římská	„,“
44e		„,“	„,“	–	Drag. 36	jihostředogalské nebo hornogermánské dílny	2. stol. ?	„,“
44f		„,“	„,“	–	?	žádná jihogalská TS	2.–3. stol.	„,“
45	Tuchlovice	sídlíště	sídl. objekt	1. stol.	Drag.15–18	jihogalské dílny	1. stol.	zl. keramiky
46	Tuklaty	sídlíště	sídl. jáma	B2–C1	Drag. 37	Rheinzabern	150–250	spony, br. vědro, sklo
47	Údlice	?	starý nález	–	Drag. 37	Rheinzabern ?	150–250	–
48a	V. Přílepy-V obce	sídlíště	zahř. chata	st. C1	Drag. 31	Rheinzabern ?	150–250	spona
48b		„,“	„,“	„,“	„,“	Rheinzabern ?	150–250	„,“
49	V. Přílepy-SV	sídlíště?	kult. vrstva	nezprac.	?	?	2.–5. stol.	2 zl. keramiky ?
50	Vrchnice	oje. hrob	žárový hrob	st. C1–2	Drag. 33	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	–
51a	Závist	sídlíště?	náhod. nález	–	Drag. 37 ?	středogalské dílny ??	2. stol. ??	zl. keramiky, mince
51b		„,“	„,“	–	Drag. 37 ?	středogalské dílny ??	2. stol. ??	„,“
51c		sídlíště	kůl. jamka	nezprac.	Chenet320	argonská TS –Unv/Ch. 163	420/425–450	keramika, sklo, bronz
51d		„,“	nadzem.dům	nezprac.	Chenet324	pozdní argonská sigillata	4.–5. stol.	„,“
51e		„,“	kult. vrstva	nezprac.	misovitá n.	pozdní argonská sigillata	4.–5. stol.	„,“
51f		„,“	kult. vrstva	nezprac.	misovitá n.	pozdní argonská sigillata	4.–5. stol.	„,“
51g		„,“	kult. vrstva	nezprac.	mortarium	pozdní sigillata	4.–5. stol.	„,“
51h		„,“	kult. vrstva	nezprac.	?	pozdní sigillata ?	4.–5. stol.	„,“
51i		„,“	sídl. objekt	nezprac.	talíř. tvar	severoafriická TS chiara	4.–5. stol.	„,“
52a	Žalany	sídlíště?	ojedln. nález	–	Drag. 37	Rheinzabern ?	150–250	–
52b		sídlíště	?	nezprac.	?	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	–

Tab. 3 Katalog – 2. část (lokality č. 53–68). Přehled nálezů TS v Čechách + nálezový kontext, určení, datace a přítomnost dalších artefaktů římské provenience.

Tab. 3 Katalog – 2. Teil. Zusammenstellung der Funde von Terra Sigillata aus Böhmen mit den Angaben über Fundkontext, Bestimmung, Datierung und Vorkommen der anderen Artefakte römischer Provenienz.

Č. lok.	Lokalita	Druh lokality	Kontext	Datace kontextu	Tvar TS	Provenience TS	Datace TS	Další římské výrobky
53	Březno	sídlště	zahl. chata	pol. 6. st.	?	?	?	–
54a	Duchcov (?)	?	?	?	Drag. 37	jihostředogalské dílny ?	1.–2. stol. ?	–
54b	–	–	–	–	Drag. 44 ?	středogalské dílny ?	2. stol. ?	–
54c	–	–	–	–	Drag. 31	Rheinzabern ?	150–250	–
54d	–	–	–	–	Drag. 18/31	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	–
54e	–	–	–	–	Drag. 33	Rheinzabern/Westerndorf	150–250	–
55	Hostomice	sídlště	?	?	?	?	?	?
56a	Jaroměř (?)	?	?	?	Drag. 37	Lezoux, Cinnamus/ Iustus	135/150–170/180	–
56b	–	–	–	–	Drag. 37	Rheinzabern, Bernhar. IIb	190/210–před 233	–
56c	–	–	–	–	Drag. 37	Rheinzab., Primitivus I/III	190/210–před 233	–
57	Libenice	sídlště	sídl. jáma	?	?	?	?	?
58	Lovosice-Ressl.	sídlště	kult. vrstva	d. římská	min. 3 zl.	?	?	zl. keramiky, spona
59a	Nišovice (?)	?	?	?	Drag. 37	středogalské dílny ?	1. pol. 2. stol.	–
59b	–	–	–	–	Drag. 37	středogalské dílny	140/150–180/190	–
59c	–	–	–	–	Drag. 31 ?	Rheinzabern ?	2.–1. pol. 3. stol.	–
60	Polepy ?	?	?	?	?	?	?	?
61	Poohří	sídlště?	?	?	1 až 2 zl.	?	?	?
62	Praha-Staré Měs.	druhot.	kult. vrstva	středověk	mortarium	?	2.–3. stol.	–
63	Přešovice-hrob	pohřeb.	žárový hrob	nezprac.	?	?	3.–4. stol.	–
64	Sobčice	sídlště	starý nález	–	?	?	?	–
65	Soběsuky	sídlště	smíšený celek	st. B2–C	hladká TS	?	?	–
66	Stičany–Hroch.	sídlště	sběr	d. římská	1 okraj. zl.	?	?	?
67	Týnec Stradonice	sídlště?	?	?	?	?	?	spony, sklo, bronz, prsteny, kování, klíč
68	Záhoří u Žatce	?	?	?	mísovitá n.	pozdní TS nebo imitace?	?	–

2.2 Registr lokalit s nálezy tery sigilaty v Čechách

1. ČÁST KATALOGU

1. BEROUN, Havlíčkova ul. (okr. Beroun, Středočeský kraj)
2. BEROUN, Plzeňské předměstí (okr. Beroun, Středočeský kraj)
3. ČELÁKOVICE (okr. Praha-východ, Středočeský kraj)
4. ČERNÍN (okr. Beroun, Středočeský kraj)
5. DOBROMĚŘICE (okr. Louny, Ústecký kraj)
6. DOBŘICHOV (okr. Kolín, Středočeský kraj)
7. DOLÁNKY (okr. Louny, Ústecký kraj)
8. HOLUBICE (okr. Praha-západ, Středočeský kraj)
9. HOSTÍN (okr. Mělník, Středočeský kraj)
10. HOSTIVICE (okr. Praha-západ, Středočeský kraj)
11. HRIVICE (okr. Louny, Středočeský kraj)
12. CHOTĚŠOV (okr. Plzeň-jih, Plzeňský kraj)
13. KOŠTICE (okr. Louny, Ústecký kraj)
14. KŠELY (okr. Kolín, Středočeský kraj)
15. KUTNÁ HORA-SEDLÉC (okr. Kutná Hora, Středočeský kraj)
16. LIBĚŠOVICE (okr. Louny, Ústecký kraj)
17. LITEŇ (okr. Beroun, Středočeský kraj)
18. LOVOSICE, U garáží ČSAD (okr. Litoměřice, Ústecký kraj)
19. LOVOSICE, neznámá poloha (okr. Litoměřice, Ústecký kraj)
20. LUŽICE (okr. Most, Ústecký kraj)
21. MIKULOVICE (okr. Pardubice, Pardubický kraj)
22. MOČOVICE (okr. Kutná Hora, Středočeský kraj)
23. NEBOVIDY, Nad pilou (okr. Kolín, Středočeský kraj)
24. NEBOVIDY, Autosalon Vaňkát (okr. Kolín, Středočeský kraj)
25. NERATOVICE (okr. Mělník, Středočeský kraj)
26. NÝŘANY (okr. Plzeň-sever, Plzeňský kraj)
27. OBŘÍSTVÍ (okr. Mělník, Středočeský kraj)
28. OPOLANY (okr. Nymburk, Středočeský kraj)
29. OSICE (okr. Hradec Králové, Královéhradecký kraj)
30. PRAHA-BUBENEČ/PODBABA (Praha 6, hl. m. Praha)
31. PRAHA-ĎÁBLICE (Praha 8, hl. m. Praha)
32. PRAHA-HRADČANY (Praha 1, hl. m. Praha)

33. PRAHA-KBELY (Praha 9, hl. m. Praha)
34. PRAHA-VRŠOVICE (Praha 4, hl. m. Praha)
35. PRAHA-ZLIČÍN (Praha 5, hl. m. Praha)
36. PŘERUBENICE (okr. Rakovník, Středočeský kraj)
37. PŘEŠŤOVICE (okr. Strakonice, Jihočeský kraj) – sídliště
38. SEDLEC (okr. České Budějovice, Jihočeský kraj)
39. SLAVHOSTICE (okr. Jičín, Královéhradecký kraj)
40. STEHELČEVES (okr. Kladno, Středočeský kraj)
41. STRÍBRO (okr. Tachov, Plzeňský kraj)
42. TATCE (okr. Kolín, Středočeský kraj)
43. TIŠICE (okr. Mělník, Středočeský kraj)
44. TŘEBUSICE (okr. Kladno, Středočeský kraj)
45. TUCHLOVICE (okr. Kladno, Středočeský kraj)
46. TUKLATY (okr. Kolín, Středočeský kraj)
47. ÚDLICE (okr. Chomutov, Ústecký kraj)
48. VELKÉ PŘÍLEPY, V okraj obce (okr. Praha-západ, Středočeský kraj)
49. VELKÉ PŘÍLEPY, SV od obce (okr. Praha-západ, Středočeský kraj)
50. VRCHNICE (okr. Chomutov, Ústecký kraj)
51. ZÁVIST, k. ú. Lhota, o. Dolní Břežany (okr. Praha-západ, Středočeský kraj)
52. ŽALANY (okr. Teplice, Ústecký kraj)

2. ČÁST KATALOGU

53. BŘEZNO (okr. Louny, Ústecký kraj)
54. DUCHCOV (okr. Teplice, Ústecký kraj)
55. HOSTOMICE (okr. Teplice, Ústecký kraj)
56. JAROMĚŘ (okr. Náchod, Královéhradecký kraj)
57. LIBENICE (okr. Kolín, Středočeský kraj)
58. LOVOSICE, Resslerova ul. (okr. Litoměřice, Ústecký kraj)
59. NIŠOVICE (okr. Strakonice, Jihočeský kraj)
60. POLEPY (okr. Kolín, Středočeský kraj)
61. POOHŘÍ (SZ Čechy)
62. PRAHA-STARÉ MĚSTO (Praha 1, hl. m. Praha)
63. PŘEŠŤOVICE (okr. Strakonice, Jihočeský kraj) – pohřebiště
64. SOBČICE (okr. Jičín, Královéhradecký kraj)
65. SOBĚSUKY (okr. Chomutov, Ústecký kraj)
66. STÍČANY – HROCHŮV TÝNEC (okr. Chrudim)
67. STRADONICE (okr. Beroun, Středočeský kraj)
68. ZÁHOŘÍ u Žatce (okr. Louny, Ústecký kraj)

2.3 Katalog nálezů terry sigillaty v Čechách – 1. část (lokality s jistými nálezy terry sigillaty)

1. BEROUN, Havlíčkova ulice (okr. Beroun, Středočeský kraj)

1. V rámci záchranného archeologického výzkumu v JZ sektoru původního středověkého města byl v Havlíčkově ulici proveden kontrolní řez 3,5 × 14 m, který mj. odhalil část germánského sídliště (datovaného do st. B2–C1a) se zajímavým výrobním objektem F se šachtovou železářskou pecí typu Loděnice.

2. Sídliště, obj. A–D.

3. Záchranný výzkum 1995 (M. Ježek, ARÚ Praha).

4. Jančo 2004; Břicháček – Košnar 1998, 73–74.

5. Terra sigillata (kresba 1a – Jančo 2004, 481–482, obr. 5:9).

6. Zlomek okraje Drag. 33. Rheinzabern–Westendorf. Povrch lesklý, červené barvy.

8a. Pol. 2.– pol. 3. stol. n. l.

9a. Jančo 2004, 481–482, obr. 5:9.

9b. ARÚ Praha.

9c. Rozsáhlé zdroje železné rudy v okolí sídliště; jeho výhodná poloha v blízkosti brodu přes Berounku na staré komunikaci spojující Čechy se západem (tzv. Norimberská a Řezenská cesta).

10. Zlomky provinciální keramiky – 4 zl. tzv. keramiky cihlové barvy (obj. B, F a z okolí obj. F); 3 zl. tzv. jemné šedé keramiky (okolí obj. A–D a obj. F); fragment keramiky s pískovaným povrchem (obj. F); dále není vyloučeno, že zlomky bronzových plíšků pocházejí z římských bronz. nádob.

1. b)

2. Sídliště, začistiťování plochy 1/2 k hradbě, okolí obj. F.

5. Terra sigillata (foto 1b, kresba 1b – Jančo 2004, 478–480, obr. 5:10).

6. Zlomek dna pravděpodobně Drag. 18/31. Lezoux, Mapi(illus). Na dně v kruhu kolek ..API a na spodku ryté grafito X formy. Povrch lesklý, červené barvy; prům. spodku 30 mm.

8a. 120–150 n. l.

9a. Jančo 2004, 478–480, obr. 5:10.

9b. ARÚ Praha.

9c. CGP: Pl. 166:7–8, 169.

2. BEROUN, Plzeňské předměstí (okr. Beroun; Středočeský kraj)

1. Rozsáhlé sídliště na pravobřeží Berounky, levém břehu říčky Litavky; datováno do starší d. římské (st. A–B2). Výzkumem zjištěno 11 zahloubených chat, nadzemní kulové objekty, železářské pece a další různé sídlištní jámy.

2. Zahloubená chata (obj. č. 102/80).

3. Záchranný výzkum 1979–1980 (P. Břicháček, P. Charvát, V. Matoušek, ARÚ Praha).

4. Břicháček – Charvát – Matoušek 1983; Ničová 2013, 36, 75–76, 82–83, 89, tab. 30–31, 36; Kacel 2012, 130.

5. Terra sigillata (foto 2a).

6. Zlomek těla Drag. 37. Lezoux, Ianuaris I. Výzdoba: vejcovce (Rogers B28 – CGP: Fig. 17:1), klikátkové dělicí lišty (Rogers A23), krátké perlovcové články a sedmičlenné rozetky, Eros a Psyche (Osw. 373), Tritón (Osw. 25) na ozdobném sloupku, bojovník se dvěma meči? (Osw. 196). Keramická hmota velmi homogenní, velmi jemně plavená, tvrdě pálená, barvy oranžovohnědé. Povrch s matným leskem, barvy hnědočervené; uvnitř výborně zachovalý, vně reliéf místy mírně obitý a setřelý. S. 8 mm, v. 59 mm, š. 82 mm.

7. Zlomky germánské keramiky, mazanice, zvířecí kosti.

8a. 125–150 n. l.

8b. Stupně R A–B1.

9a. Halama 2007, 197, obr. 1:3.

9b. ARÚ Praha.

9c. CGP: Pl. 69:9.

10. Dvě porýnské silně profilované spony (typ A 19a), zlomky římsko-provinciální keramiky (panonská páskově malovaná keramika a šedá jemná keramika), skleněné korálky.

2. b)

2. Zahloubená chata (č. 70/80).

4. Ničová 2013, 31, 71–72, tab. 27.

5. Terra sigillata (foto 2b, kresba 2b).

6. Okrajový fragment mísovité nádoby s částí reparačního otvoru, snad Drag. 37. Středogalské dílny? Keramická hmota velmi jemně plavená, homogenní, barvy růžovohnědé. Povrch velmi dobře zachovalý, barvy tmavě hnědočervené, matný lesk. S. 5–5,5 mm, v. 20 mm, š. 31 mm, vnější prům. ústí cca 200–220 mm. Na spodním okraji fragmentu relikt okrouhlého provrtu – pravděpodobně doklad opravy nádoby.

7. Zlomky germánské keramiky, část keramického přeslenu, zvířecí kosti, štípaná industrie.

8a. 2. století n. l.

8b. Stupně R B1–B2.

9b. ARÚ Praha.

3. ČELÁKOVICE (okr. Praha–východ, Středočeský kraj)

1. Sídliště v poloze V Rybníčkách. Polykulturní lokalita na jižním okraji Čelákovic; záchrannými výzkumy v letech 2005–2007 při stavbě inž. sítí, komunikace a RD zjištěny sídlištní objekty z doby římské.

2. Ppč. 986; zahloubená chata s reliktem železářské pece (obj. č. 17).

3. Záchraný výzkum 2005 (J. Špaček, P. Snítily, M Čelákovice).

4. Snítily 2008.

5. Terra sigillata (foto 3a, kresba 3a).

6. Okrajový zlomek Drag. 37 s pokusem o provrt (za účelem scelení nádoby?). Rheinzabern? Keramická hmota homogenní, jemně plavená, tvrdě pálená, barvy oranžovohnědé; povrch barvy hnědočervené, matného lesku, místy jemně poškrábaný. Povrch částečně odlámaný (více vně), materiál fragmentu vrstevnatě rozpraskán. S. 9–10 mm, v. 55 mm, š. 52 mm, vnější prům. ústí cca 280–300 mm. Při levé hraně zlomku těsně pod okrajem zjištěn pozůstatek pokusu o provrtání (okrouhlý důlek o prům. 5 × 6 mm, hloubka 3 mm); registrujeme zde pravděpodobně nezdařený pokus o scelení nádoby.

7. Zlomky germánské keramiky, část bronz. spony (jehla s částí oboustranného vinutí), bronzová (opasková?) průvlečka, část železného nože, keramický přeslen, polotovar hřebene, několik kamenných brousků, velký opukový kámen oválného tvaru.¹⁵

8a. Pol. 2.–pol. 3. stol. n. l.

8b. Stupeň R C1.

9a. Halama 2007, 195–196, 201, obr. 3:4.

9b. MM Čelákovice; přír. č. 318/05.

3. b)

2. Ppč. 982/48; zahluobená chata (obj. č. 40).

3. Záchraný výzkum 2007 (J. Špaček, P. Snítily, M Čelákovice).

4. Snítily 2010, 34.

5. Terra sigillata (foto 3b, kresba 3b).

6. Zlomek těla reliéfní mísy Drag. 37. Lezoux, Cinnamus. Fragment nese kvalitní vystouplý reliéf spodní části obrazového pásu: vertikální sloupek ukončený dutým kotoučkem prozrazuje členění výzdoby metopovým stylem, vpravo je spodní část pravé nahé nohy lidské postavy a krátký perlovcový článek (astragal). Keramický materiál homogenní, tvrdý výpal, barvy červenohnědé s růžovým nádechem; povrch velmi dobře zachovalý, barvy tmavě hnědočervené, matného lesku. S. 7 mm, v. 45 mm, š. 33 mm.

7. Zlomky germánské keramiky, mazanice, strusky, uhlíky.

8a. 140–170 n. l.

8b. Stupeň R C1.

9a. Halama 2009a, 875, 878, obr. 1:4–5 a 2:3.

9b. MM Čelákovice; přír. č. 23/07.

9c. CGP: Pl. 157:1–2, 158:16, 159:26, 160:39, zvláště Pl. 161:50, též Fig. 47.

3. c)

2. Ppč. 982/46; zahluobená chata (obj. č. 50).

5. Terra sigillata (foto 3c, kresba 3c).

6. Velmi malý odštípnutý fragment reliéfní nádoby těžko určitelného tvaru, snad Drag. 37. Rheinzabern? Keramický materiál homogenní, tvrdý výpal, barvy cihlově červené; povrch dobře zachovalý, ale na reliéfu poškrábaný, barvy hnědočervené. S. 5 mm, 7 × 6 mm.

8a. Pol. 2.–pol. 3. stol. n. l.

9a. Halama 2009a, 875, obr. 1:1 a 2:2.

9b. MM Čelákovice; přír. č. 23/07.

4. ČERNÍN (okr. Beroun, Středočeský kraj)

1. Polykulturní lokalita v JV části katastru obce. V rámci výzkumu při stavbě výrobní haly f. Kostal došlo též k odkryvu části germánského sídliště, datovaného do pol. 2.–pol. 3. stol.

2. Zásobní jáma (obj. č. 178).

3. Záchraný výzkum 2001–2002 (D. Stolz, ÚAPPSČ).

4. Stolz 2005, 4–5, 78, 86–93.

5. Terra sigillata (foto 4a, kresba 4a).

6. Zlomek okraje Drag. 37. Lezoux, Cinnamus (ovolo CGP: Pl. 47:1). Výzdoba: vejcovce (Rogers B223), perlovec (CGP: Fig. 47:1,2), malý relikt neurčitelného reliéfního motivu. Keramická hmota jemně plavená, tvrdě pálená, barvy cihlové s růžovým nádechem; povrch vysokého lesku, tmavě hnědočervený. S. 5–6 mm, v. 64 mm, š. 60 mm.

7. Zlomky germánské keramiky.

8a. 150/155–170/175 n. l.

8b. Stupně R B2b–C1.

9a. Halama 2007, 196, 201, obr. 3:8.

9b. ÚAPPSČ.

9c. CGP: Fig. 47:1 a Pl. 157–163. Autor výzkumu připomíná, že lokalita leží na předpokládané pravěké a středověké stezce spojující střední Čechy s Plzeňskem a Bavorskem.

10. Stříbrný denár císaře Trajána (98–117) a zl. provinciální spotřební keramiky.

4. b)

2. Kulturní vrstva (sektor XXIII-118).

5. Terra sigillata (foto 4b, kresba 4b).

6. Zlomek okraje Drag. 37 (?). Neurčitelný fragment (nejde o jihogalskou TS). Keramická hmota velmi jemně plavená, tvrdě pálená, barvy cihlově červené s růžovým nádechem; povrch lesklý, tmavě hnědočervený, místy odřený. Pův. s. ?, v. 12 mm, š. 19 mm.

8a. Jen rámcově 2.–1. pol. 3. stol. n. l.

9a. Halama 2007, 196, 201, obr. 3:10.

9b. ÚAPPSČ.

4. c)

2. Mírně zahluobená chata (obj. 36).

5. Terra sigillata (foto 4c, kresba 4c).

6. Zlomek těla Drag. 37. Rheinzabern, Perpetuus? (Bernhardova skupina III b?). Výzdoba: medailon (pravděpodobně Ri-Fi: K47), vlys z květinových

15 Za zpřístupnění materiálu z objektu k dokumentaci, informace z výzkumu a svolení k publikování TS děkuji PhDr. J. Špačkovi (Městské muzeum Čelákovice).